

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 1

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London , 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Солиқларнинг йиғилувчанлиги ва унга таъсир этувчи омиллар таҳлили

Муйидинов Муроджон Махаммаджонович

Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети Туризм факултети тютори

Тел: +998 99485 14 06

Аннотация. Ҳар қайси солиқ тизимида солиқ сиёсатининг самарадорлигини белгиловчи кўрсаткичлар мавжуд бўлади. Шулардан бири бу солиқларнинг йиғилувчанлиги масаласидир. Солиқларнинг йиғилувчанлиги таъминлаш бир томондан солиқ маъмурчилигига боғлиқ бўлса, бошқа томондан солиқ тўловчиларнинг маданиятига боғлиқ бўлади. Бирок, бу борада маълум даражада ижобий натижаларга эришилган бўлсада, бироқ, айрим муаммолар ҳам йўқ эмас. Мазкур мақолада ана шу масалалар кенг ёритилади.

Калит сўзлар: солиқ, солиққа тортиш, йиғилувчанлик, солиқ йиғилувчанлиги, омил, солиқ имтиёзлари, преференция, солиқ қарзи, ортикча тўлов, солиқ сиёсати, макроиқтисодий барқарорлик, солиқ тушумлари.

Аннотация. В любой налоговой системе существуют показатели, определяющие эффективность налоговой политики. Одним из них является вопрос сбора налогов. Обеспечение собираемости налогов зависит от налогового администрирования, с одной стороны, и от культуры налогоплательщиков, с другой стороны. Однако, хотя в этом отношении достигнуты некоторые положительные результаты, все еще существуют некоторые проблемы. В этой статье подробно рассматриваются эти вопросы.

Ключевые слова: налог, налогообложение, сбор, сбор налогов, фактор, налоговый кредит, преференция, налоговая задолженность, переплата, налоговая политика, макроэкономическая стабильность, налоговые поступления.

Abstract. In any tax system, there are indicators that determine the effectiveness of tax policy. One of them is the issue of tax collection. Ensuring tax collection depends on tax administration, on the one hand, and on the culture of taxpayers, on the other hand. However, although some positive results have been achieved in this regard, some problems still exist. This article discusses these issues in detail.

Key words: tax, taxation, collection, tax collection, factor, tax credit, preference, tax debt, overpayment, tax policy, macroeconomic stability, tax revenues.

Кириш (Introduction). Маълумки, Янги Ўзбекистон шароитида 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳамда Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида солиқ солиш тизимини изчиллик билан содалаштириш, солиқ солинадиган базани кенгайтириш орқали солиқ юкини пасайтириш каби вазифалар ижроси юзасидан, шунингдек солиқ маъмуриятчилигининг замонавий услубларини жорий этиш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғилувчанлигини ошириш масаласи устувор масала қилиб белгиланиши бежиз эмас. Чунки, солиқларнинг йиғилувчанлиги масаласи (муаммоси) бир томондан солиқ маъмурчилигига боғлиқ бўлса, бошқа томондан солиқ тўловчиларнинг маданиятига боғлиқ бўлади.

Ўз навбатида солиқларнинг йиғилувчанлиги муҳим солиқ кўрсаткичи ҳисобланиб, унинг даражаси давлат бюджетидан ижтимоий хизматларни молиялаштиришга ҳам катта ижобий (ёки салбий) таъсир қилади. Бу кўрсаткични аниқлаш ва унинг услубий жиҳатлари солиқ тизимидаги муҳим элементлардан бири ҳисобланади. Солиқларнинг йиғилувчанлик даражасига жуда кўплаб омиллар таъсир қилади, бу омилларнинг ҳар бирининг таъсирини тадқиқ қилиш кичик илмий тадқиқотларни тақозо этади.

Солиқларнинг йиғилувчанлик масалаларига бағишланган хорижий ва маҳаллий олимларимиз томонидан маълум даражада илмий тадқиқот ишлари олиб борилган, аммо, бу каби тадқиқотлар турли даврларни қамраб олган бўлиб, солиқ ислохотларининг кўлами ва унинг мазмуни ва йўналишига қараб солиқ йиғилувчанлигига ҳам таъсир қилиб боради. Шу жиҳатдан олганда мазкур мақола доирасида танланган мавзу доирасидаги масалаларнинг энг муҳим жиҳатларига эътибор қаратилади.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили (Literature review)

Солиқларнинг йиғилувчанлик муаммоси солиқ назариясининг классик иқтисодчи олимларидан тортиб, бугунги замонавий иқтисодчи олимларнинг илмий тадқиқотларида асосий объект сифатида танлаб олинган. Жумладан, классик солиқ назариячилари А.Смит, Д. Рикардо, У.Петти, Дж.С.Милл, Ф.Кенэ ва шу кабиларнинг илмий тадқиқотларида давлат ўз эҳтиёжлари учун жалб қиладиган маблағларнинг манбалари нималар бўлиши билан бир қаторда, солиқларни йиғишнинг усуллари ҳақида илмий таклифлар ишлаб чиққан. Кейинчалик, бу муаммо замонавий М.Кейнс Дж., П.Самуэльсон, Б.А.Райзберг, Д.Г.Черник., А.Перов, А.Толкушкин, А.Пезенти, Ю.Ю.Петрунин, М.И.Панов кабилар олимларнинг илмий тадқиқотларига аҳм мавзу сифатида танлаб, айрим илмий хулосалар шакллантирилди.

Солиқларнинг йиғилувчанлик масаласи маҳаллий олимларимиздан аксарияти томонидан илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда. эса солиқ сиёсатининг мазмуни ва унинг стратегик муаммолари билан боғлиқ илмий тавсиялар ишлаб чиққан. Жумладан, Т.Маликов, Н.Ҳайдаров, А.Жўраев, М.Алимарданов, Н.Қузиёва, Т.Тошматов, И.Ниязметов, С.Худойқулов, Н.Ашурова, У.Нормурзаев, А.Исломқулов, А.Тошқулов, Ж.Зайналов, Ж.Ўрмонов кабиларнинг илмий тадқиқотларини келтириш мумкин.

Жумладан, МДҲ мамлакатлари олимлари: С.В. Барулин, А.В. Макрушин, В.А. Тимошенколарнинг илмий тадқиқотларида мамлакатнинг солиқ сиёсатида солиқ ва солиқсиз тушумларнинг бюджетга келиб тушишининг концептуал масалалари ёритилган бўлса, маҳаллий олимларимиздан, И.Ниязметов солиқ тизимида солиқларнинг йиғилувчанлиги ва солиқ юки ўртасидаги боғлиқ масалаларни тадқиқ қилган бўлса, А.Исломқулов давлат бюджети даромадларига таъсир қилувчи омилларни таҳлил қилган ва унинг солиқ йиғилувчанлиги ҳолатини тадқиқ қилган. У.Нормурзаев эса, солиқ тўловчиларга берилган имтиёзларнинг солиқ йиғилувчанлигини оширишга (камайтиришга) таъсирини услубий жиҳатдан боғлаган.

Ўз навбатида шуни ҳам алоҳида қайд этиш лозимки, солиқларнинг йиғилувчанлик масаласини нафақат йиллар кесимида, балким чорак ва ойлар, хаттоки, кунлар кесимида таҳлил қилиш ижтимоий-иқтисодий заруратдир.

Тадқиқот методологияси (Research Methodology)

Солиқларнинг йиғилувчанлигига оид тадқиқот ишларини амалга оширишда илмий тадқиқот методологиясида кенг қўлланиладиган усуллардан ҳам фойдаланилади. Солиқларнинг йиғилувчанлигининг моҳиятини очиб беришда дедукцион ёки индукцион усуллардан фойдаланилган бўлса, унга таъсир этувчи омилларни таҳлил қилишда гуруҳлаш, синтез ва таҳлил усуллардан самарали фойдаланилди. Бундан ташқари, статистик таҳлилларга асосланиб, иқтисодий-солиқ кўрсаткичларининг динамик ўзгаришлари таҳлил қилинди. доирасида кўп қўлланилиб келинадиган тадқиқот усулларида кенг фойдаланилади. Шунингдек, мантикий ва таққослама, абстракт-мантикий фикрлаш усуллари ҳам ўз самарасини беради деб ҳисобланади.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results)

Ўзбекистонда ҳозирги жадал ижтимоий-иқтисодий ислохотлар шароитида бюджет-солиқ сиёсатининг устувор йўналишларидан бири солиқларнинг йиғилувчанлик даражасини ошириш ва шу орқали бюджет даромадларининг бир маромда шакллантиришга эришишдан иборат. Солиқларнинг йиғилувчанлиги бу ўз навбатида солиқ тушумларининг прогноз кўрсаткичларининг бажарилиши даражасини ҳам ифодалайди. Иқтисодчи олим Ф.Мирзаевнинг фикрига кўра, солиқ йиғилувчанлиги даражаси солиқ тизимининг фискал функциясини тавсифловчи сифат кўрсаткичи ҳисобланиб, у қанча юқори бўлса, солиқларнинг фискал функцияси шунчалик даражада яхши бажарилаётганлигини кўрсатади. Солиқ йиғилувчанлиги даражасини ошириш солиқ салоҳияти билан чамбарчас боғлиқдир. Шу нуқтаи назардан, умумдавлат миқёсида солиқ йиғилувчанлигини баҳолашда ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий тараққиёт даражасини, хусусан, солиқ салоҳиятини ҳисобга олиш мақсадга мувофиқдир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 июлдаги «Солиқ маъмуриятчилигини тубдан такомиллаштириш, солиқлар ва бошқа тўловларнинг йиғилувчанлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонида солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғилувчанлигини ошириш мақсадида бир қатор вазифалар белгилаб берилди. Жумладан, «солиқ солиш объектлари ва солиқ солинадиган базанинг ўз вақтида ҳамда ишончли ҳисобга олинишини таъминлаш, солиқ мажбуриятларини бажаришда солиқ тўловчиларга ҳар томонлама кўмаклашиш, солиқ назоратини амалга оширишнинг замонавий услубларини жорий этиш, макроиқтисодий кўрсаткичлар динамикаси ва ҳудудларнинг солиқ салоҳиятини тизимли таҳлил қилиш орқали солиқ солиш объектларини тўлиқ қамраб олишни таъминлаш ва солиқ солинадиган базани кенгайтириш бўйича самарали чора-тадбирларни амалга ошириш, фаолият кўрсатмаётган корхоналарнинг фаолиятини тиклашга ҳар томонлама кўмаклашиш, паст рентабелли ва зарар кўриб ишлаётган корхоналарнинг молиявий аҳволини соғломлаштириш, ўзаро ҳисоб-китоблар механизмларини мустаҳкамлаш, солиқ қарзи ошишига йўл қўймаслик орқали

солиқ солинадиган базани кенгайтириш, республика ва маҳаллий бюджетлар даромадларини оширишнинг қўшимча захираларини аниқлаш орқали молия органлари, манфаатдор вазирлик ва идоралар, шунингдек маҳаллий давлат ҳокимияти органлари билан ҳамкорликни янада кенгайтириш” каби вазифалар белгилаб берилди.

Мамлакатда кенг кўламли ислохотлар бошланиши ва янги Ўзбекистон қурилиши билан солиқ соҳаси ҳам тубдан ўзгарди. Ўша пайтда амалдаги Солиқ кодекси янги талабларга жавоб бермаслиги ҳаммага аён бўлди. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599-сонли “Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонуни билан қабул қилинган Солиқ кодексининг янги таҳрири республика ҳудудида амалда бўлган солиққа тортиш масалаларини тартибга солувчи барча амалдаги норма ва қоидаларни такомиллаштириш ва тизимлаштириш орқали тўғридан тўғри амал қилувчи ҳужжат сифатида ишлаб чиқилган бўлиб, солиқ муносабатлари тизимида ягона қонунчилик базасини яратишга имкон берди. Ушбу чора солиқ қонунчилиги соҳасидаги қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар сонини сезиларли даражада камайтирди.

Янги таҳрирдаги Солиқ кодекси макроиктисодий вазиятнинг барқарорлигини, давлат бюджети ва унинг даромадларини шакллантиришнинг барқарорлигини таъминлашга, солиқ қонунчилигини соддалаштиришга, солиқ муносабатлари соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги қарама-қаршилиқлар ва тўқнашувларни бартараф этишга, виждонли солиқ тўловчиларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни кучайтиришга қаратилган. Солиқ кодексининг янги таҳририни ишлаб чиқиш жараёнида солиқлар сонини уларни бирлаштириш, шунингдек ўхшаш солиқ базасига эга бўлган солиқларни бирлаштириш, солиқ ҳисоботларини қисқартириш ва соддалаштириш, операцион харажатларни минималлаштириш орқали янада оптималлаштириш амалга оширилди.

Умуман олганда, Солиқ кодексининг янги таҳрири лойиҳаси солиқларни ундиришнинг амалиётда синалган таъминотлар ва ёндошувлар, бошқа мамлакатларнинг илғор тажрибаларига асосланади. Хусусан, унинг устида ишлашда МДХ мамлакатлари ва Европа Иттифоқи тажрибасидан фойдаланилган.

Солиқ кодексининг янги таҳрирда қабул қилиниши Ўзбекистон солиқ тизимини халқаро стандартларга янада яқинлаштиришга, қонунга бўйсунувчи солиқ тўловчилар ҳуқуқларини юқори даражада ҳимоя қилишни таъминлаб, уни миллий ва хорижий инвесторлар учун осонроқ ва тушунарли қилишга имкон беради.

Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепциясининг амалиётга жорий этилиши натижасида меҳнатга ҳақ тўлаш жамғармасига солиқ юки камайтирилди, айланма маблағлардан олинадиган солиқлар оптималлаштирилди, давлат мақсадли жамғармаларига мажбурий ажратмаларни бекор қилиш ва юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи ставкасини камайтириш орқали солиқ тизими қайта кўриб чиқилди. Солиқ тизимини янада такомиллаштириш, иқтисодиётда хуфиёна айланмани

қисқартириш ва Ўзбекистон Республикаси солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепциясининг асосий йўналишларини амалга ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги “Солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5468-сонли Фармони қабул қилинди ва унинг асосида Ўзбекистон солиқ тизимида солиқ маъмурчилиги янада содалаштирилган ҳолда такомиллаштирилди, Солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш стратегияси ва Солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш стратегиясини амалга ошириш бўйича «йўл харитаси» тасдиқланди.

1-жадвал.

Давлат бюджетига солиқли тушумларнинг гуруҳлари бўйича аҳамияти таҳлили (млрд сўм)

№	Кўрсаткичлар	2018 й	2019 й	2020 й	2021 й	2022 й	2023 й
	ЯИМ (Ялпи ички маҳсулот)	424 729	529 391	602 551	734 588	888 342	1 066 690
	Давлат бюджети даромадлари	79 099	112 165	132 938	164 799	202 043	233 600
	Жумладан:						
1.	Бевосита солиқлар	15 437	31 677	45 207	58 930	64 447	73 300
2.	Билвосита солиқлар	40 949	46 427	46 428	56 290	71 390	85 900
3.	Ресурс солиқлари	12 663	19 681	21 257	23 036	23 913	28 300
4.	Бошқа даромадлар	10 050	14 380	20 046	26 542	42 293	46 100

2023 йилда Давлат бюджети даромадлари прогноз кўрсаткичларига нисбатан 100,4 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 233,6 трлн сўм бўлди, Бу ўтган йилги даромадларга нисбатан 31,7 млрд сўмга ёки 15,7 фоизга кўп деганидир. Жумладан, Солиқ кўмитаси томонидан ундириладиган солиқлар орқали 167,1 трлн сўм даромадлар шакллантирилади ҳамда Божхона кўмитаси бўйича 56,7 трлн сўм маблағлар бюджетга ундирилди.

Агар, солиқ тушумларининг йиғилувчанлик ҳолатини солиқ гуруҳлари бўйича таҳлил қилинадиган бўлсак, бевосита солиқлар бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 736 млрд сўмга кам ёки 99,0 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 73,3 трлн сўм бўлган, бу ўтган йилги даромадларга нисбатан 8,9 трлн сўмга ёки 13,8 фоизга кўп ва 2023 йилда бевосита солиқлар Давлат бюджети даромадларининг 31,4 фоизини ташкил қилган.

Таҳлилни бевосита солиқ турлари бўйича давом эттирадиган бўлсак, фойда солиғи бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 1,9 трлн сўм кам ёки 95,5 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 40,9 трлн сўм бўлган ҳолда, ўтган йилги даромадларга нисбатан 3,3 трлн сўмга ёки 8,7 фоизга кўп. Тушумларнинг пасайиши, асосан, товарларни (хизматларни) экспортга реализация қилишдан олинган фойдага “0” фоиз миқдордаги солиқ ставкаси белгиланиши билан изоҳланади. Жисмоний шахслардан олиннадиган даромад солиғи бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 1,3

трлн сўм кўп ёки 104,7 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 29,6 трлн сўм бўлган ҳолда ўтган йилги даромадларга нисбатан 5,3 трлн сўмга ёки 21,9 фоизга кўпдир. Айланмадан олинадиган солиқ бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 44,9 млрд сўм кам ёки 98,4 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 2,8 трлн сўм бўлган. Ўз навбатида ўтган йилги даромадларга нисбатан 267 млрд сўмга органлигини кўриш мумкин.

Билвосита солиқлар кесимидаги таҳлига эътибор қаратадиган бўлсак, 2023 йилда бу бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 3,3 трлн сўм кам ёки 96,3 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 85,9 трлн сўм бўлган. Ўз навбатида қўшилган қиймат солиғи бўйича тушумлар белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 4,7 трлн сўм кам ёки 92,8 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 60,0 трлн сўм бўлган, бунда, энергоресурс қазиб чиқариш, қайта ишлаш ҳажми пасайиши ҳамда тарифларини кўриб чиқишнинг кечиктирилиши, дунё бозорида пахта толаси, дон ва кимёвий ўғитлар нархи пасайиши ҳамда нокулай об-ҳаво шароитида корхоналар харажати ошиши солиқ тушумлари йўқотилишига олиб келган. Акциз солиғи бўйича тушумлар эса, белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан 1,5 трлн сўм кам ёки 91,7 фоизга бажарилиб, ҳақиқатда ижроси 16,4 трлн сўм бўлиб, мазкур солиқ бўйича тушумларнинг прогноз кўрсаткичларига нисбатан кам бўлиши йил бошида ҳаво ҳароратининг кескин совиб кетиши натижасида автомобилларга сиқилган газ қуйиш шохобчаларининг фаолияти вақтинча тўхтатилганлиги ва АИ-80 русумли автобензин маҳсулоти учун акциз солиғи “ноль” ставкада қўлланилиши билан изоҳланади.

Агар, солиқ тушумларининг йиғилувчанлигини республикада йирик солиқ тўловчилар кесимида таҳлил қиладиган бўлсак, уни қуйидаги 2-жадвал маълумотлари асосида кўришимиз мумкин.

2-жадвал.

2023 йилда тармоқлар кесимида солиқ тушумларининг йиғилувчанлик ҳолати таҳлили (млрд. сўм).

№	Тармоқ (корхона)лар	Йил бошига белгиланган прогноз кўрсаткичлари	Йил охирига ҳақиқий тушумлар	Солиқларнинг белгиланган прогноз кўрсаткичларига нисбатан йиғилувчанлиги (%)да	Фарқи (+; -)
Республика бўйича жами:		163 811,0	165 917,5	101,3	2 106,5
Шу жумладан:					
	Йирик солиқ тўловчилар	98 928,5	97 668,3	98,7	-1 260,2
Шу жумладан:					
1	"Навоий КМК" АЖ	18 556,6	24 320,0	131,1	5 763,4
2	"Олмалик КМК" АЖ	9 096,3	8 650,3	95,1	-446,1
3	Ўзбекнефтегаз тармоғи (31 та	8 094,8	7 212,9	89,1	-881,9

	корхона)				
4	Трансгаз АЖ	5 244,5	3 279,4	62,5	-1 965,0
5	Уяли алоқа компаниялари (5 та корхона)	2 809,5	2 333,3	83,0	-476,3
6	Тамаки маҳсулоти ишлаб чиқарувчилар (2 та корхона)	2 964,0	2 898,2	97,8	-65,8
7	Ўзавтосаноат АЖ (21 та корхона)	2 924,2	4 220,4	144,3	1 296,2
8	Энергетика тармоғи (81 та корхона)	4 078,5	3 923,0	96,2	-155,5
9	Банклар (33 та)	6 170,8	6 375,1	103,3	204,3
10	Алькогол маҳсулоти ишлаб чиқарувчилар (61 та корхона)	2 175,1	2 342,4	107,7	167,3
11	Ҳудудгазтаъминот АЖ (15 та корхона)	3 442,4	3 233,0	93,9	-209,4
12	Лукойл ҚК компанияси	4 187,9	2 906,3	69,4	-1 281,6
13	Ўзкимёсаноат АЖ (17 та корхона)	1 681,4	1 536,0	91,4	-145,4

Келтирилган 2-жадвал маълумотларидан хулоса қилиш мумкинки, йирик солиқ тўловчилар бўйича 2023 йилда прогноз кўрсаткичлари 98 928,5 млрд сўм бўлган ҳолда амалдаги солиқларнинг йиғилувчанлиги 97 668,3 млрд сўм бўлган ҳолда 98,7 фоизга бажарилган ҳолда -1 260,2 млрд сўмга камайган. Бу камайишга Ўзавтосаноат АЖ, банклар, алькогол маҳсулоти ишлаб чиқарувчилар ҳамда "Навоий КМК" АЖдан ташқари барча тармоқ ва корхоналарда солиқ тушумларининг камайиши сабаб бўлган.

Хулоса ва таклифлар (Conclusion/Recommendations)

Фикримизча, ушбу тармоқларда солиқларнинг йиғилувчанлигини ошириш учун шу билан бирга, тармоқда иқтисодий ўсишни таъминлаш учун биринчидан, замонавий ресурс тежамкор технологияларни жорий этишни, иккинчидан, биологик эскирган навлар ўрнига иқлим ўзгаришига мос ҳосилдорлиги юқори янги навларни кенгайтириш, учинчидан, ирригация тизимида сув ҳисоб-китоб тизимини рақамлаштиришни йўлга қўйиш ҳамда сув йўқотишларининг олдини олиш учун каналларни бетонлаштириш ишларига алоҳида эътибор қаратиладики, бунинг натижасида солиқ базаси янада ошиб солиқ тушумларининг йиғилувчанлигига ижобий таъсир қилади.

Бундан ташқари Ўзбекистон солиқ тизимида солиқларнинг йиғилувчанлигини ошириш учун куйидаги йўналишлардаги солиқ ислохотларни кучайтириш зарур деб ҳисоблаймиз:

Биринчидан, солиқ тўловчилар томонидан электрон ҳисоб-фактураларни (ЭҲФ) тўғри расмийлаштириш, қайта ишлаш ва ҳисоботларга тузатишлар киритиш жараёнини янада такомиллаштириш, **иккинчидан**, солиқ хизмати органлари томонидан қўшимча солиқ объектлари ва ер майдонларни аниқлаш механизмнинг самарадорлигини ошириш, **учинчидан**, солиқ тўловчи

корхоналарнинг йил бошидаги солиқ қарзларни ундиришнинг самарали усулларида кенгроқ фойдаланиш, **тўртинчидан**, солиқ тўловчилар фаолиятини бўйича солиқ текшируви натижасини шаффоф ҳамда инсофли солиқ тўловчиларни қуллаш орқали солиқ тушумларини кўпайтириш, **бешинчидан**, солиқ тўловчилар томонидан ширилган иш ўринлари ва меҳнатга ҳақ тўлаш фондини легаллаштиришни таъминлаш, **олтинчидан**, солиқ тўловчиларда Онлайн назорат касса машиналарининг доимий ишлаш механизмларини кучайтириш ва шу кабиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси. Ўзбекистон Республикаси 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599-сон Қонуни билан тасдиқланган.
2. Ўзбекистон Республикасининг Бюджет кодекси. Ўзбекистон Республикаси 2013 йил 26 декабрдаги ЎРҚ-360-сон Қонуни билан тасдиқланган.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2022-йил 30-декабрдаги “Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2023 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-812-сон Қонуни.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон «2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги ПФ-5468-сонли “Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида”ги Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 июлдаги ПФ-5116-сонли “Солиқ маъмуриятчилигини тубдан такомиллаштириш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғилувчанлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 июлдаги ПҚ-4389-сонли “Солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 31 майдаги ПҚ-3756-сонли “Имтиёзлар ва преференциялар бериш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори.
9. Ўзбекистон Республикасининг “2022 йил учун Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети тўғрисида”ги Қонуни лойиҳаси ва 2022 йил учун Бюджетнома бўйича Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг Хулосаси.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 июлдаги «Солиқ маъмуриятчилигини тубдан такомиллаштириш, солиқлар ва бошқа тўловларнинг йиғилувчанлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони.
11. Ваҳобов А., А.Жўраев. Солиқлар ва солиққа тортиш: Дарслик. – Т.: “Шарқ” нашриёти – 2009.
12. Жўраев, А. Давлат бюджети даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари: Монография. – Т.: Фан, 2004. – 243 б.
13. Нормурзаев У.Х. Солиқ имтиёзларининг самарадорлиги: назария, методология ва амалиёт. Дисс. автореферати. – Т., 2022. – 20. Б
14. Ўзбекистон Республикаси Давлат Солиқ қўмитасининг ахборотномаси.
15. <http://www.Soloq.uz/>-(Давлат солиқ қўмитаси сайти)
16. <http://www.mf.uz/>-(Молия вазирлиги сайти)

